

Debattredaksjonen

DEBATTREDAKTØR
Erik Tornes

Adresse:
Aftenposten, Debatt,
Boks 1178, 0107 Oslo

KRONIKK
E-post:
kronikk@aftenposten.no

Kronikk: Maks. 6000 tegn
inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT
E-post:
debatt@aftenposten.no

Hovedinnlegg: 3000 tegn
inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

Kortinnlegg: 400–1500 tegn.

KRONIKKER/
DEBATTINNLEGG
PÅ NETT
aftenposten.no/meninger

Aftenposten returnerer
ikke artikler som blir
sendt på papir.

For Hitler var polarjernbanen en nøkkel til å sikre kontroll over Norge på lengre sikt

Dunderlandsdalen, fem mil nord for Mo i Rana. På strekningen nord for Fauske var arbeidet kommet så kort at Stortinget oppfattet det som urealistisk å fullføre banen til Narvik.

Hvor mye Polarjernbanen kostet, er ikke lett å beregne. Et grovt anslag går ut på at Organisation Todt brukte 300 millioner 1945-kroner på prosjektet, rundt sju milliarder i dagens pengeverdi. Den høyeste prisen ble betalt av de sovjetiske krigsfangene. Over 2200 døde mens de bygget Polarjernbanen, ytterligere 1000 omkom i skipsforlis på vei til jernbaneanleggene i nord.

«Rompolitikk» og teknologioptimisme

At det skulle være mulig å bygge jernbane til Kirkenes i løpet av to år, var det ikke så mange som trodde var mulig. Fritz Todt advarte mot gjennomføring av prosjektet. Som en av sine siste embetshandlinger før han omkom i en flystyrt i februar 1942, forsøkte han til og med å hindre at banen ble tilført ressurser fra Tyskland. Etterfølgeren, Albert Speer, lovet Hitler å fullføre prosjektet, men også han begynte raskt å tvile på fornuften i det. Den prekære ressursmangelen i Tyskland gjorde det stadig mer absurd å sende maskiner, fagarbeidere, stål, betong og trevirke til et jernbaneprojekt som først kunne ferdigstilles en gang i fremtiden. Polarjernbanen stjal ressurser fra viktigere prosjekter og sveket Tysklands sjanser til å vinne krigen.

I boken *Hitlers byggherrer. Fritz Todt og Albert Speer i Norge* har jeg analysert Polarjernbanen inngående. Jeg argumenter for at banen må forstås i lys av teknologioptimismen som preget deler av den nazistiske føringseliten, ikke minst Hitler selv. Til tross for at Hitler gjerne begrunnet prosjektet ved å vise til den akutte forsyningskrisen i nord, hørte banen først og fremst hjemme i planene for det som skulle komme når krigen var over. Både autobanen til Trondheim og Polarjernbanen var del av et «rompolitisk» prosjekt som handlet om å gi Europa en ny politisk geografi.

For Hitler var polarjernbanen en nøkkel til å sikre kontroll over Norge på lengre sikt: «Et fast grep om Norge får vi først når det går jernbane til Kirkenes», uttalte han i august 1942. I siste instans skulle banen sikre grepet om hele Nordkalotten. Med en seierrik utgang på krigen kunne Polarjernbanen kobles sammen med den eksisterende Murmanskbanen, slik at det oppsto en sammenhengende forbindelse fra Oslo til St. Petersburg.

Hybris på skinner

Hitler tviholdt på sitt nordlige jernbaneprojekt til det aller siste. Fra dypet av bunkeren i Berlin kunngjorde han 16. april 1945 at byggingen av Polarjernbanen skulle drives frem med full kraft. Selv om det gikk på bekostning av de stridende kreftene, skulle banen ha høyeste prioritet i tildeling av kull, drivstoff og transporttjenester. Vissheten om at Organisation Todt strevde med å legge skinner i retning Ishavet, gjorde det muligens lettere for Føreren å holde fast på sine forestillinger om et nasjonalsosialistisk storrike i Europa også etter at alt håp var ute.

Langt igjen til Kirkenes. Sovjetiske krigsfanger bygger jernbane over Saltfjellet, 1944.
Foto: Riksarkivet

Debatt

Justispolitisk regnskap

Sigurd J. Klomsæt, advokat

Det er mindre enn et halvt år til stortingsvalget. Tiden er inne for å gjøre opp politisk regnskap etter snart åtte år med regjeringen Solberg. Som advokat er jeg opptatt av justispolitikken. Men min oppgave er ikke bare å forsvare forbryterne. Jeg er som en vanlig innbygger også opptatt av trygghet og et velfungerende rettssystem.

Den endringen i justissektoren som har fått mest oppmerksomhet, er den såkalte «Nærpolitireformen» fra 2016. Nærpolitimodellen har vært styrende for politiets arbeid siden 1980-tallet. Det har medført et desentralisert, sivilt preget politi, bestående av generalister, integrert i lokalsamfunnet, med god lokalkunnskap og i nært samspill med publikum.

Regjeringen Solbergs «Nærpolitireform» reduserte antallet politidistrikter fra 27 til 12 og fjernet 126 lensmannskontorer og politistasjoner. De aller fleste så at dette var en «fjernpolitireform». Hvor skal folk få utrettet sine sivile tjenester når politikontorene blir borte? Vi har beveget oss fra et servicepoliti til et utrykningspoliti. Da Høyres Monica Mæland overtok styringen av Justisdepartementet, etter syv ministre fra Fremskrittspartiet, forlangte hun at man skulle fjerne «nær» og omtale det som «politireformen».

Svikt og svik

Vold i nære relasjoner utgjør både et kriminalitets- og et folkehelseproblem. Skiftende regjeringer har derfor i en årrekke lagt frem forebyggende handlingsplaner. Den siste løp ut i 2017 og er ikke erstattet. På Justisdepartementets hjemmeside heter det i dag: «Vold i nære relasjoner er et viktig satsingsområde for regjeringen.» Derfor bebudes det en ny handlingsplan – «i løpet av første halvår 2020»!

Barne- og familiedepartementet fikk i 2017 utarbeidet en offentlig utredning med gjennomgang av saker der barn hadde vært utsatt for grov vold og seksuelle overgrep (NOU 2017:12). Hensikten var å avdekke svikt og gi anbefalinger for

hvordan fremtidige tilfeller kan forebygges. Regjeringen har fortsatt saken «under behandling». Tittel på utredningen er «Svikt og svik». Det beskriver regjeringen Solbergs politikk på området.

Sviktende beredskap

I avsnittet om beredskap i regjeringens politiske plattform, Sundvollen-erklæringen, heter det: «Samfunnets og borgernes sikkerhet er den viktigste av statens kjerneoppgaver.» Statsministerens kontor skal selv «ivareta den overordnede koordineringen og oppfølgingen av sikkerhets- og beredskapsarbeidet».

Da den globale pandemien rammet oss i fjor, ble det fort klart at beredskapen sviktet på viktige områder. Det var mangel på det enkleste smittevernutstyr. Helsemyndighetene hadde en rekke ganger advart mot konsekvensene av en pandemi, men Statsministerens kontor hadde forsømt seg. Det er et ironisk paradoks at statsminister Erna Solberg (H) må drive valgkamp etter å ha fått en straffereaksjon for brudd på myndighetens smittevernbestemmelser.

Riksrevisjonen var i 2019 sterkt kritisk til den lange saksbehandlingstiden i domstolene. Det ble pekt på at situasjonen var blitt så ille at det kan være i strid med Grunnloven og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

Konsekvens av prioriteringer

Denne listen over forsømmelser kunne jeg gjort mye lengre. Konsekvensene av regjeringens Solbergs styring av justissektoren ser vi nå: Mange former for alvorlig kriminalitet øker, som vold og seksuallovbrudd. Ikke minst bekymringsfullt er at barne- og ungdomskriminaliteten har vist en kraftig økning. Riksrevisjonen har i to rapporter til Stortinget kritisert Justisdepartementets innsats på det kriminalitetsforebyggende området. Det er vanskelig å se situasjonen på annen måte enn som konsekvens av politiske prioriteringer.
Debattanten er medlem av Arbeiderpartiet.